

"עצם היום הזה"

הרב צבי אלון
ראש כולל לשעבר במונטווידאו (תשס"ו-תשע"א)

מקונו הסליחות מתאר את תענית עשרה בטבת:

"אזכרה מצוק אשר קראני, בשלושה מכות בחודש הזה הכני... "ומונה שלוש מכות קשות שקיבל עם ישראל בתקופות בית ראשון ושני. הראשונה מוזכרת בספר מלכים ובספר ירמיה, כשסמך מלך בבל על ירושלים והחל את המצור על העיר במשך שנה וחצי עד בקיעת החומה וחורבן ירושלים והמקדש בתשעה באב. השנייה, מותו של עזרא הסופר בימי שיבת ציון בתקופת הבית השני, והשלישית תרגום התורה ליוונית בתקופת תלמי המלך בזמן בית שני. בשנות שיבת ציון של דורנו, קבעו רבותינו את עשרה בטבת גם כיום הקדיש הכללי לנשמות הנספים בשואה.

עיקר היום, עשרה בטבת, הוא תחילת המצור על ירושלים. התאריך הזה מצוין בפירוש בספר מלכים ובספר ירמיהו אבל ישנו מקור נוסף שבו מוזכר סיפור המצור. מקור מרתק וייחודי. כוונתי היא לנביא יחזקאל. כך מופיע בספר יחזקאל בפרק כד:

"ויהי דבר ה' אלי בשנה התשיעית בחדש העשירי בעשור לחדש לאמר: בן אדם, כתוב לך את שם היום הזה את עצם היום הזה סמך מלך בבל אל ירושלים בעצם היום הזה".

כדאי רגע לעצור ולחשוב על הסיטואציה. יחזקאל הנביא מתחיל את נבואתו במילים "ואני בתוך הגולה", הוא גולה בגלות יהויכין, ומתבקש לציין לגולים את היום הזה כיום קריטי בסיפור חורבן ירושלים. "כתוב לך את שם היום הזה את עצם היום הזה". כמה מדגיש הנביא את עצם היום הזה, כלומר זה קורה ממש עכשיו, שידור חי מירושלים.

ברצוני להתייחס רק למשמעות אחת של הפסוקים המרתקים האלו. פעמיים בפסוק ביחזקאל מוזכר הביטוי "עצם היום הזה". הביטוי הזה מבקש לתאר באופן פשוט את העובדה שהדברים קורים ממש כאן ועכשיו, וכלשונו של רש"י במספר מקומות: "בעיצומו של יום", כלומר בשיא היום. אך לעניות דעתי חשוב להוסיף עוד משמעות לביטוי הזה: משמעות המילה "עצם" היא גם עוצמה גדולה.

כאן לעניות דעתי נקודת השיא של המצור על ירושלים. הנביא יחזקאל ממשיך בפסוקים הבאים ומביא משל לסיר של בשר, שבסופו של דבר האש תתלקח ותשרוף את כל מה שנשאר בסיר. הנמשל ברור, הסיר הוא ירושלים, ואש החורבן תשרוף חלילה את כל שארית הפליטה שתישאר בירושלים. אבל העיקר חסר מן הספר. כמה פרקים לפני כן בספר יחזקאל אנחנו מוצאים ביטוי שהיה שגור בפי יושבי ירושלים – "היא הסיר ואנחנו הבשר" (יחזקאל פרק יא, פסוק ב). פירוש הביטוי הוא שירושלים היא סיר שמגן עלינו מפני האש, ולכן אנחנו, כבשר, מוגנים ולא יקרה לנו שום רע. אנחנו בטוחים בעצמנו ולא יקרה לנו שום דבר. נאמר את האמת – בעשרה בטבת לכאורה לא קרה משהו משמעותי לאותו רגע, מן הסתם המכולות והסופרמרקטים היו מלאים בבוקר של עשרה בטבת והאספקה הגיעה עוד טרם החל המצור. מן הסתם את משמעות המצור החלו להרגיש רק כמה חודשים אחר כך, אבל הנביא מבקש להסביר לנו שהנקודה הבעייתית היא היחס שלנו לחומה, ולכן המצור על חומת ירושלים היא הבעיה והבנת הבעיה תהיה גם תהליך הפתרון.

הנביא מבקש להזהיר אותנו מפני שכרון של עוצמה. כך אומר לנו משה רבנו בספר דברים: "ואמרת בלבבך – כוחי ועצמי ידי עשה לי את החיל הזה, וזכרת כי ה' אלוהיך הוא הנותן לך כוח לעשות חיל". יום עשרה בטבת מבקש מאיתנו ענווה. להבין שאת כל העוצמות שיש לנו אנחנו מקבלים מהקב"ה, ואם נתלה את העוצמות הללו בנו אז החומה הבעייתית הזו, הסיר המוגן לכאורה – לא יהיה לו שום משמעות והוא יישרף. לכן הקב"ה קורא ליחזקאל ומבקש ממנו פעמיים לשים לב לעצם היום הזה. כמה חשובה היא העוצמה וכמה היא מסוכנת.

אם אני מבין ש"ה' אלוהיך הוא הנותן לך כוח לעשות חיל" – או אז העוצמה היא מבורכת. כי אני זוכר בכל רגע נתון שהעוצמה היא לא שלי אלא של הקב"ה. אך אוי ואבוי אם לרגע אחשוב שהעוצמה היא שלי.

הדברים האלו נכתבים בשנת תש"פ (2020), שנה שהעולם לומד על בשרו איך וירוס קטן תופס את העולם כולו בחולשתו. לא כי אין לנו עוצמות, אלא אולי כי היינו משוכנעים ש"כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה". בשנה זו קיבלנו שיעור מאלף של עשרה בטבת, שיעור של "בעצם היום הזה" והבנה ש"ה' אלוקיך הוא הנותן לך כוח לעשות חיל".

לתגובות: zvielon@gmail.com :